

"לצניניה של הלכה"
מלאכת ביטול (חלק 1) - דיני גוש
 סיכום הלכות שבת שנאמרו בשבת בישיבה מפי מו"ר דה"י

כיצוני לעסוק בשאלה שנשאלתי בעבר על ידי עובדי המטבח כאן בישיבה. הטבח רצה להגיש לסעודת השבת 'מוסקה' שברושלה כל צרכה מערב שבת ושאל האם יהיה מותר בשבת להוסיף למוסקה רוטב עגבניות?

הדבר מותר ואילו לדעת הרמ"א יש לאסור לכחילה.⁶
כאשר המוסקה בתוך הצלחת - הצלחת היא כלי שני ולכאורה היה מקום להחיר לכולי עלמא דידן דבר מבושל שנצטנן שמתוך ככלי שני כמו שנכתבאר בשיעורים הקודמים וכפסק המשנה ברוה"א⁸ (א"כ הרוטב יוגדר כקלי הבישול). אולם הדבר נוגע למחלוקת בעניין 'דבר גוש'.

כדי להבין את המחלוקת בענייני גוש יש להקדים שהתוספות כתבו שהחילוק בין כלי ראשון לשני הוא שכלי ראשון הופנות שומרות על חום האש ואילו ככלי שני הדפנות אינן חמות והתבשיל הולך ומתקרר. בדבר גוש (כגון פוח אדמה חם או אורז) **המאכל שומר בעצמו על חמו ואינו חלוי** בדפנות ולכן יש צד לומר שגוש הנמצא בכלי שני (ואפילו בכלי שלישי) ועדיין חם בחום של יד סולדת **דינו היה ככלי ראשון**. כך פסקו הרש"ל, המשנה ברוה"א⁹ ואחרונים נוספים. לשיטתם יש להחמיר בשאלה של נתינת רוטב שלא מבושל לגוש שבכלי שני, ולפי זה יש לאסור לתת רוטב זה על מוסקה זו גם אם היא ככלי שני כל עוד היא בחום יד סולדת, כדין כלי ראשון.

עוד נראה שאף לדעת הפוסקים¹¹ שאסרו לתת מים חמים לצילוש ניתן להקל במקרה שהמוסקה בצלחת משום שלא כולם אוסרים בדבר גוש, וגם יש הסוכרים אינן בישול אחר אפיה, ובכלל אולי דינה של המצקת הוא ככלי ראשון.

יוצא על כן שאם רוטב העגבניות קר והגוש חם יש לאסור, וכנ"ל. אולם אם ישאירו את הרוטב על כלי ראשון שעל גבי האש ויקחו ממנו רוטב יש להחיר **אפילו על ידי שימוש במצקת**. טעם הדבר הוא שיש מחלוקת אם דינה של המצקת הוא ככלי ראשון או ככלי שני, אם תמצו לומר שדין המצקת הוא ככלי ראשון הרי שאין בעיה לענות ממנה על הגוש כנ"ל, ואם תמצו לומר שמצקת דינה ככלי שני עדיין יש לדון שדבר גוש דינו ככלי שני, ובפרט, **שלדעת הרמב"ם אין בישול אחר בישול בלח**.

אמנם כאשר המוסקה ככלי ראשון - לדעת הרמ"א יש לאסור לכחילה ואפילו בעירוי ישיר מן הכלי ולדעת השלחן ערוך יש מקום להקל בזה בשניהם חמים ואף במצקת.

¹¹ סיכון צד, סעיף ז.
¹² סיכון שית, משנה ברוה"א, סעיף קטן סה, וגם בהלכות פסח.
¹³ כגון כתבנית הוורדה מן האש.
¹⁴ הרב עובדיה זצ"ל.

השאלת השלחן ערוך (לרוב המפרשים) אסור משום בישול, אם הרוטב חם יותר מחום של יד סולדת - מצד דיני בישול אחר בישול לכולי עלמא אין בעיה, אולם הדבר נוגע למחלוקת בדיני בישול אחר אפיה.¹ שלדעת השלחן ערוך (לרוב המפרשים) תנית שקית זה ככלי שלישי.²

מוסקה = חצלים אפויים בתנור.¹
 עיין בהרחבה ב'לבוניה של הלכה חלק ד-ד' בישול אחר בישול בתערובת.²
 לדעת הרב"א די בזה בשבת צאת.³
 לדעת הרב עובדיה זצ"ל שאסור להוסיף מים חמים לחמין, נראה לכאורה שהוא הדין בזה ויש לאסור בכלי ראשון.⁴
 להרחבה עיין ב'לבוניה של הלכה חלק ט-ט' דין נתינת שקית זה ככלי שלישי.⁵

כדי להבין את המחלוקת בענייני גוש יש להקדים שהתוספות כתבו שהחילוק בין כלי ראשון לשני הוא שכלי ראשון הופנות שומרות על חום האש ואילו ככלי שני הדפנות אינן חמות והתבשיל הולך ומתקרר. בדבר גוש (כגון פוח אדמה חם או אורז) **המאכל שומר בעצמו על חמו ואינו חלוי** בדפנות ולכן יש צד לומר שגוש הנמצא בכלי שני (ואפילו בכלי שלישי) ועדיין חם בחום של יד סולדת **דינו היה ככלי ראשון**. כך פסקו הרש"ל, המשנה ברוה"א⁹ ואחרונים נוספים. לשיטתם יש להחמיר בשאלה של נתינת רוטב שלא מבושל לגוש שבכלי שני, ולפי זה יש לאסור לתת רוטב זה על מוסקה זו גם אם היא ככלי שני כל עוד היא בחום יד סולדת, כדין כלי ראשון.

⁶ שלחן ערוך, סיכון שית, סעיף ד.
⁷ מקרה זה דומה לבורקסים וכדו' שרוצים להוסיף עליהם רוטב.
⁸ סיכון שית, משנה ברוה"א, סעיף קטן כג.
⁹ מסכת שבת, דף ה', עמוד ב.
¹⁰ סיכון שית, משנה ברוה"א, סעיף קטן סה.

¹ מוסקה = חצלים אפויים בתנור.
² עיין בהרחבה ב'לבוניה של הלכה חלק ד-ד' בישול אחר בישול בתערובת.
³ לדעת הרב"א די בזה בשבת צאת.
⁴ לדעת הרב עובדיה זצ"ל שאסור להוסיף מים חמים לחמין, נראה לכאורה שהוא הדין בזה ויש לאסור בכלי ראשון.
⁵ להרחבה עיין ב'לבוניה של הלכה חלק ט-ט' דין נתינת שקית זה ככלי שלישי.